

§. III.

- 95** Ex dictis inferes primo, metum levem iuste incusum non irritare Matrimonium: Ecclesia enim non irritat nisi Matrimonio gravi metu iuste iniusta inita, alias omnia in Matrimonii contractibus essent incerta, plausque controversias & litibus; quia metus levis facile intervenit, aut etiam fangi ac probari potest. Ado quod, qui levi metu movetur ad contrahendum Matrimonium, non est dignus, ut libi per Ecclesiam subveniatur, cum facile potuerit talem metum a se repellere.

96 Interes secundo, Matrimonium ex metu gravi contractum, quantumvis juramento per vim extorto confirmetur, non esse validum; quia juramentum non confirmat actum, jure Ecclesiastico nullum: Sed Matrimonium gravi metu iuste iniusto contractum, jure Ecclesiastico irritum est, ut supra ostendimus: Ergo pro juramentum vi extortum firmari nequit. Addo quod, si Matrimonium metu gravi iuste illato contractum, juramento vi extorto firmaretur, Ecclesia non sufficienter providisset in commodis, quia ex Matrimonio coactis solent sequi: si quidem facilimum esset cogentibus, non solum cogere ad Matrimonium, sed etiam ad ipsum juramento contractandum.

97 Dixi, quantumvis *juramento per vim extorto confirmetur*, si enim ille qui metu gravi ad contrahendum Matrimonium adactus est, potius sponte jure, se confirmaturum vole Matrimonium, titulo religionis tenetur ad valide contrahendum; quia cum tale juramentum sit sponte praestitum, jurantem confirmit ad illud servandam, cum absque salutis dispenso, & prejudicio tertii, ut supponimus, servari possit. Sic ut qui sponte jurat se confirmaturum voleat, abesse plena libertate mentis, tenetur virtute religionis illud implere. Poterit tamen sponte jurans se confirmaturum Matrimonium metu gravi contractum, juramento relaxationem petere; quia cum nullius ex tali Matrimonio sit alteri contrahenti acquisitionis, nulla illi fit iuria, si a pratico juramento refutatur.

98 Interes tertio, Matrimonium gravi metu iuste illato contractum, non reddi validum, per ejus consummationem, eum affectu maritali ab eo qui cogit factum: Ecclesia enim sine ulla exceptione irritat omnia Matrimonia facta ex gravi metu a causa libera iuste illato: unde licet coactus posse velit Matrimonium subfondere, & consentire in copulam affectu maritali, per hoc tamen Matrimonium coactus non fit validum; sed peccat mortaliter, tali Matrimonium consummando.

99 Dices: Ecclesia irritat Matrimonium coactum, in favorem illius qui cogitum: Ergo si ille velit contrahere, & affectu maritali consentiat in copulam, tali Matrimonium, per ejus consummationem, reddetur validum.

Respondeo: Ecclesiam irritare ejusmodi Matrimonium secundario tantum in bonum sive favorem ejus qui cogitur; per se vero & primario, in favorem boni communis, ad quod ordinatum Matrimonium, ut felices conjuges commode possint cohabitare, & prolem educare, quam committat per se loquendo dellato coacto, quo in Matrimonio contractione intervenit.

100 Interes quarto, quod licet Matrimonium metu gravi iuste extortum, invalidum sit, manet tamen qui vim iniusti obligatus ad contrahendum, si pars altera violentiam patitur, vel potius libere consenserit: tum quia Ecclesia irritans tali Matrimonium, non intendit favere reo iuste cogiti, sed innocens tantum libertati proficerre: tum etiam quia qui alium iusto metu compellit ad fecum contrahendum, gravem illi iuriam inferit, iuste iniuste consenserit extorquentio in re maximo momento: Ergo tenetur eam refarcire in eodem genere, si potest, subindeque illas contractus, si veliter velit. Unde graviter peccat, qui consenserit ab una extortis, cum altera contrahendo, quia cum prius fuerit irritum, posterioris validationem non impedit.

Necandum tecum, conditione apponit Matrimonio, aqua ac aliis contractibus, pote esse multiplicem unam de praefiti, aut de praeterito, allata de futuro, contingenti, vel necessario, item conditio potest esse de aliquo peccibili, vel impossibili, turpi, vel honesto, aut indifferente, repugnante Matrimonio, vel non repugnante, his premis, pro resolutione difficultatis propone.

Dico primo: Si quis consenserit in Matrimonio sub conditione de praefenti, que non contrarieat Matrimonio, ut si quis dicit, *Ego contra te sum, si dives es, stan- tis tali conditione, verum efficiunt Matrimonium*. Si vero apponitur conditio que advenit substantia Matrimonio, ut si quis dicat, *Accipio te in uxorem, si nolis te obligare ad conjugale debitum*, non fit Matrimonium. Ita Thomas hic quies 47. art. 5. ubi primam hujus conclusionis partem sic probat in argumento *sed contra*: In aliis contractibus fit obligatio sub conditione, & flante conditione (dammodo illa non sit contraria substantiae aut fini illius.) Ergo cum Matrimonio sit contractus naturalis & civilis, fieri potest sibi conditione aliqua de praefecto, dummodo illa substantia aut fini Matrimonio non adverteretur.

E quo probatur etiam secunda pars: Omnes enim alii tractatus in quibus ponitur aliqua conditio contraria substantiae vel fini contractus, invalidi sunt iure naturae: v. g. si quis vendat hac lege & conditione, quod non transferatur dominium rei vendite, nulla est venditio: item si quis in contractu societatis contrahat hac conditione quod focus sit participes danni, sed non lucri, talis contractus nullus est: Ergo similiter si quis dicat, *Accipio te in uxorem, si nolis te obligare ad conjugale debitum, vel si impedias proles generationem aus educationem*, Matrimonium irritum est, quia pariter illae conditions substantiae vel fini Matrimonio adverterunt. Unde Gregorius sub IV. cap. 6. de condit. appol. sic ait: *Si conditions contra substantiam conjugij inferantur, Matrimonii contra- fuisse, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu*.

Conformatur: Matrimonium, cum per consensus efficiatur, consistere nequit sine consensu in substantia ipsius: Sed consensus in conditione contrarieam substantiae Matrimonii, tollit consensum in substantia Matrimonii, implicat enim ut quis retento consensu in substantia Matrimonii, simul habeat consensum in aliquid adversum & repugnans substantiam Matrimonii; nam hoc ipso quod vult id quod repugnat substantia Matrimonii, non vult ipsam: Ergo consensus in conditione contraria substantiae Matrimonii, non efficit, sed potius destruit ipsum Matrimonium. Unde cum Matrimonium ex Dei institutione essentialiter traxi includat, nempe perpetuum vinculum, quod praefatum post consummationem nullo modo potest dissolvi; mutuan fidem, sive obligationem non adulterandi, & reddendi debitum conjugale; & obligationem non impediendi generationem, & christianae educationi prolem, si naturae; quemcumque conditione quo aliqui ex his adverterunt, Matrimonium irritat.

Dices primo: Votum follellum emissum sub conditione contra ejus substantiam, ipsum non irritat, ut colligitor ex cap. *Clerici vel vocantes*; ibi enim expresse definitur, votum emissum a muliere, ea conditione ut habaret propria, & maneret in domo sua, validum fuisse; illa autem conditio contraria est substantiae voti follelli: utpote cum contrarieatur papaveri & obdientiis, que sunt de essentia voti follelli: Ergo idem dicendum de Matrimonio.

Respondeo negando Antecedens, & ad probationem ei subjunctum dico, mulierem illam emississe suum votum cum voluntate retinendi bona quantum ad usum, ex licentia prelati, quod non contrarieatur substantiae voti & professionis follelli.

Dices secundo: Qui puerum baptizando, aquis immersum, ut eum vita & gratia regenerante privet, non irritat, sed determinat, ut determinat, id est detergat, ad contrarium professionis follelli.

ARTICULUS V

Utrum per consensum conditionatum fiat Matrimonium?

- 101 **N**onstando primo, conditionem in eo diffire a demon-
stratione, causâ, & modo, quod demonstratio in
jure exprimitur per offenditum qualitas personæ, ut
dico *Mariam*, *qua nobilis ex diuersis est*: causa exprimitur
per illud quod operatum impellit ad contrahendum, ut
dico *Mariam*, *qua nobilis ex diuersis est*: modus vero expri-
mitur per aliquem quod se habet ut finis contrahentis;
ut si dicatur, *dico Mariam*, *ex diuersis officiis vel ut di-*
gnitatem profisi obtineam; conditio autem exprimitur per
particulam sibi, vel dummodo, ut *ab aliis ceteris*, si nubes
ex aliis veneris; *dico Mariam*, dummodo parentes consen-
tiantur, non arbitrii.
Respondeo quod si baptizans nullam intentionem habeat, nisi immergere puerum aquis, ut illum vita & gra-
tia regenerante privet nullum effectum baptismum, fin au-
tem eum has iniqua voluntate intentionem habeat falso
confutum faciendo quod Christus instituit, & Ecclesia fac-
it, validum effectum baptismum, ut in Tractatu de baptismo
documentum, quia per hanc intentionem confutam intendit
hoc Sacramentum. In ordine ad finem ad quem est a Christo
positum, quod ad validitatem Sacramenti sufficit.
Dices tertio: Inter B. Virginem & S. Josephem fuit 110
verum Matrimoniū, & tamen cum B. Virgo ante illud
emissum.

indeque consentius actualis & absolutus, signo aliquo sensibili expressius.

Dices: *Contractus conditionales, purificata conditione, 117*
ab illo novo contrahentium consenit, statim purificantur,
& in absolutos transeunt, l. *hic venditio, ff. de contrah.*

- 111 Respondeo, concessus Majori, negando Minorem, cum enim confessus in copulam carnalem non fit de essentia Matrimonii, ut sit loco ostendamus, conditio nuncquam consentiens in copulam carnalem substantia Matrimonii non adveratur: quodnam vero sit objectum ad quod per se prima & essentialetur fertur confessus Matrimonialis, dicatur articulo sequenti.

112 Dico secundo: Si quis consentiat in Matrimonium, sub conditione de futuro, qui sit contingens, & huiusmodi fieri poslit, non est Matrimonium de presenti, sed tantum contractus sponsaliorum; v.g. si quis dicat, *an co uxorem, si recuperaveris illam damnum*. Ratio est, quia ad valorem Matrimonii de presenti, requiratur validus contractus de presenti, & ad valorem contractus de presenti, mutua obligatio de presenti: quando autem apponitur conditio pendens ex futuro, tunc etiam obligatio penderet ex futuro eventu sue conditionis, atque adeo non est de presenti.

113 Dixi vero, cum conditione de futuro; *qua sit contingens*, si enim conditio de futuro sit necessaria, v.g. si quis dicat, *contrahere secum, si crastina die oriarum Sol*, quod ad forum externum, validum est matrimonium statim, antequam ponatur conditio; cum enim talis conditio jam certo existat in sua causa, & necessario eventura sit in seipso, non est putandum perfidam prudenter velle suspender consensum, donec impleatur, nec altera ab illa videatur adjici, quam uolent defendere jam tam certo contrahere, quam illa conditio certo futuro est. In foro tamen conscientie, si contrahens revera habetur animum expetandi eventum talis conditionis, non efficeret Matrimonium de presenti.

114 Si autem queras, an quando qui consentit in Matrimonium sub conditione de futuro contingenti, adimpta conditione fiat validum, abfique novo consenti, vel neceſſe sit ut iterum consentiat, impleta conditione; respondeo probabilis esse, & menti S. Thome conformius, impleta conditione, requiri novum consentium de presenti, actualiter, purum, & abolutum; id enim infinitate videatur S. Doctor in 4. dist. 29. qu. unica art. 3. & hic qu. 47. art. 5. ubi affirmat, si conditio sit de future contingenti, cuiusmodi est datus pecunia, vel acceptatio parvum, judicandum esse de tali consenti, sicut de consensu qui fit per verba de future, unde non facit Matrimonium, sed sponsalia: ergo consensit, ut in eo casu Matrimonium contrahatur, adimpta conditione, potest debere novum consentium, signo aliquo factibilis expressum.

115 Ratio enim id gradat: Contractus enim Matrimonii, nisi conditione initium, nisi conditio sit: At conditio de impossibili stare non potest, cum sit impossibilis: Ergo nec Matrimonium initium sub conditione impossibili. Idem dicendum de conditione repugnante Matrimonio, unde iste contractus invalidus est, *Accipio te in uxorem, si prius me sepelevis*, qui supponit Matrimonium perficiendum eis post mortem, quod repugnat. Et ita: *Accipio te in conjugem, si tua vita non mortalis;* qui hec quoque conditio non ponitur ante finem vite, supponit Matrimonium post mortem contrahitur.

Squoniam vero pars conditionis, quae est ad contractum, non est in matrimonio, ut in contractu empt. *Conditiones conditiones ruris perficiuntur, cum impleta fuerit conditio.* Et i. petri, R. qui potiores: *Cum fera conditio existit, perinde obterebit, ac si illo tempore quo stipulatio interposita est, sua conditione facta est.* Ergo etiam Matrimonium sub conditione de futuro celebratur, adimpta conditione, statim fit validum absque novo consenti.

Respondeo, concessio Antecedente, negando consequentiam & paritatem: Matrimonium enim, cum sit perpetuum, & pertinet ad eos contrafacta qui traditione perficiuntur, non perficiatur solum conditione eventu, sed ob excellentiam, supra reliquos contractus exigit consentium perfectissimum & liberissimum, qualis non est conditione.

Dico tertio: Matrimonium contractum sub conditione 118 turpi, substantia Matrimonii non adverstante, ut si furna caza fuerit, & alterius prolem impediatur validum est.

Probatur: Quando conditio non impedit consentium in substantia Matrimonii, ipsum non irritat: Sed conditio turpis non adversa substantia Matrimonii, non impedit consentium in substantia Matrimonii, ut de se patet. Ergo ipsum non irritat.

Quares, an tenetur contrahere & celebrare Matrimonium, qui sponsalia sub tali conditione contraxerant?

Respondeo, quod est ante talem conditionem adimplatum, contrahentes sponsalia ad Matrimonium celebrandum non obligantur, obligantur tamen ea adimplita. Sic ut mandans, sub certa mercede pacientis cum mandatorio, pro re illicita patranda, ante executionem tenetur mandatum revocare, & mandatarius mandatum non exequi; eo tamen adimpleto, tenetur mandans in conscientia mercedem solvere, non quidam ratione patrati peccati, sed laboris impensis.

Dico quartu, Matrimonium initium sub conditione impossibili, invalidum esse in foro conscientie, quavis in foro externo prouidatur validum.

Prima pars patet, non valer enim in foro interno Matrimonium sub conditione initium, nisi conditio sit: At conditio de impossibili stare non potest, cum sit impossibilis: Ergo nec Matrimonium initium sub conditione impossibili. Idem dicendum de conditione repugnante Matrimonio, unde iste contractus invalidus est, *Accipio te in uxorem, si prius me sepelevis*, qui supponit Matrimonium perficiendum eis post mortem, quod repugnat. Et ita: *Accipio te in conjugem, si tua vita non mortalis;* qui hec quoque conditio non ponitur ante finem vite, supponit Matrimonium post mortem contrahitur.

Squoniam vero pars conditionis, quae est ad contractum,

ARTICULUS VI.

An consensus in copulam sit de essentia Matrimonii?

S. I

Premissum quod sere apud omnes est certum, & sententia
Gratiani rejicitur.

- G**ratianus c. Quod auem &c. Institutum 27. quæst. 2. 121
affirmat non modo conseruare in copulam, sed & copulam ipsam esse partem essentialium Matrimonii, sine qua nullum Matrimonium, etiam de presenti expellimus, confit validum; unde ex hoc inferit, liberum esse conjugi ante copulam a viro discedere, & alterius numeri. Idem docuerat olim Julianus, ut tellatur D. Augustinus lib. 5. contra ipsum cap. 9. his verbis: *Item vero de Ioseph, cuius Mariam sepe Evangelio conjugem dixi, multa dies disputas contra sententiam meas, & conari ostendere, quia concubitus deinceps, nullo modo sufficere conjugium; ac per hoc secundum eum deficerit concubine conjugem, jam non erunt conjuges, & diuiri omnes erit illa cœsatio.* Quod ne contingat, agamus si possimus decrepitum quod juvenes agebant, & ab hoc opere ne efficiat state corporibus parcent. Non se cogitant quantum ad libidinis attinet inventiva, sensisse, ut possint coniuges permanere.
Hac sententia, seu potius error, communiter rejicitur 122
a Theologis. Primo, ex verbis illis Apolloli 1. ad Corinthi. 7. De his autem qui Matrimonio conjuncti sunt præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innupera. Contrariorum autem eadem videtur illi disciplina, & ut dicunt Jurisperiti:

Gnōm̄ res per quā conjunguntur, per eadem disolvuntur: D. autem Paulus docet non solvi Matrimonium, facta etiam coniunctione corporum; sed per copulam carnalem.

123 Secundo, temerarium videtur negare, siue verum Matrimonium inter Iosephum & Mariam, cum Scriptura appelleret sexus Mariam conjugem, & Iosephum virum eius. Et Augustinus lib. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 12. & libro ac capite supra citatis contra Julianum, non tantum doceat verum fuisse matrimonium, sed omnino veritatem, nimirum quod conjunctio & societas, in qua matrimonium natura potesta est, eo fuerit virior & arctior inter Iosephum & Mariam, quo parere & maiore caritate conjuncti erant: At de fide certum est quod non fuerit copula carnalis inter ipsos, cum uteque virginitatem Deo voverit: Ergo copula carnalis non est de genititate matrimonii.

Confirmatur: Propterea in paradiso fuerunt veri conjuges, antequam se carnaliter cognoscerent, ut definit Bonifacius VIII. c. unico de votis in 6. & colligunt ex verbis illis Ada Genes. 2: *Toc nunc es ex offbris meis, & caro de carne mea, &c. Quoniam relinquens homo patrem, & matrem, & adorabile uxori suis, & erans deus in carne una. Et ex Christi verbis Matth. 19: Quod Deus conjunxit enim Deus in paradiso, dum illos masculum & feminam creavit, accedente motu eorum consenserit: Ergo copula carnalis non est de genititate matrimonii.*

Addo quod Ecclesia verum matrimonium agnoscit ante ullam copulam carnalem, cum Tridentinum sels. 24. can. 6. definit, post matrimonium ratum, non consummatum, follementi Religionis professione dirimi, subinde que ante carnalem copulam, qua dictur consummari, verum ac validum esse supponat.

124 Favent etiam SS. Patres: Ambrosius enim de institut. virginis sic ait: *Consummatio non facit deforatio virginalis, sed fides & pietas coniugalis.* Quam Ambrofus sententiam, sub aliis terminis expedit Ulpianus L. *Cum fuerit, & de condit & demonst. dicens: Nuptias non concubitus, sed consensu facit.* Augustinus lib. 1. de nupt. & concupis. c. 11. *Quibus (inquit) placuit consensu ab usu carnalis concupiscentis in perpetuum contrarie, absit ut inter illes viuendum conjugie rumpatur; immo firmus erit quo magis est post secundum interit, que carius concordia que forsan sunt; non voluntarii corporum nebulis, sed voluntarii affectibus animarum.* Item lib. 23. contra Faustum c. 8. docet inter B. Virginem & S. Joseph exigitur conjugium, non concubitu, sed affectu, non consummatione corporis, sed copulatio, quod est carnis, animalium; & hoc exemplo magnifici inservit fidelibus conjugiis, etiam servari pari consenserit, posse permanere, vocari conjugium, non consummato corporis sexu, sed custodio mentis affectu, inquit lib. 2. de confessu Evangelistarum cap. 1. Unde plura sunt falsoconjugium exempla, qui virginitatem in matrimonio illibata ferveraverunt, Elzeas & Delphina, Eduardi Anglorum Regis & Edithae, Henrici Imperatoris & Canegundi. Celebratur etiam Gracorum historiis conjugium Marciani Imperatoris & Pulcheriae initum, post datum utrumque fidem mutuo continentia.

125 Ratio etiam suffragatur: Utus enim matrimonii est quidam actus & operatio eius: Sed actus & operatio, cum significetur ut regredens a easter, presupponit efficiens agentis jam constitutam, ut patet in motu deorum lapidis, præsupponere efficiens lapidis jam constitutam: Ergo copula carnalis, que est usus matrimonii, ipsius jam constitutum supponit, subindeque pars efficiens illius esse nequit. Ideoque verum est de matrimonio non solum ut sit in officiis nature, sed etiam quatenus est Sacramentum: cum enim contractus naturalis eleverit ad rationem Sacramenti, si vera ratio & efficiens contractus naturalis reperiatur in matrimonio ante consummationem illius, vera etiam ratio & efficiens talis Sacramenti reperiatur ante consummationem matrimonii. Addo quod sacramentum matrimonii dat gratiam ad hoc ut conjugio recte matrimonio utatur: Sed actus ad quem Sacramentum dat gratiam, non est de efficiens talis Sacramenti, ut patet in Sacramento Ordinis: actus enim consecrandi, ad quem dat potestem & gratiam, non est de ejus efficiens: Ergo pariter copula carnalis, que est usus matrimonii, non est de efficiens hujus Sacramenti.

126 Demum confutari potest Gratiani sententia ex absurdio, & inconveniente quod sequitur ex illa. Si enim copula carnalis esset pars efficiens matrimonii, sequeretur matrimonium non elevari ad dignitatem Sacramenti, neque gratiam sanctificante conjugibus conferre, nisi in ipso actu carnali copule: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud, Sequela Majoris probatur. Tunc solam matrimonium ad dignitatem Sacramenti elevatur, & gratiam sanctificante conjugibus confert, cum perficitur contractus matrimonialis: Sed juxta Gratianum, contractus matrimonialis ipso carnalis copule actu perficitur: Ergo juxta hujus Auctoris principia, matrimonium non

elevatur ad dignitatem Sacramenti, neque gratiam confert, nisi in ipso actu naturalis copule. Quod est contra Florentium in Decreto Eugenii, ubi causam efficientem matrimonii, ut Sacramentum est, ait esse consensum, per verba de presenti expressum: non igitur ex Concilio fit Sacramentum per copulam.

§. II.

Aliqua obiectiones solvuntur.

Contra precedentem doctrinam objiciuntur in primis quaedam SS. Patrum testimonia, que Gratiani sententia favore videntur: Ambrosius enim lib. de inst. virginum c. 6. & in Epist. 66. & Hieronymus in commentariis super Oecam c. 4. dicunt matrimonium initiari in conjugione, perfecti vero in corporum commixtione. Ex quo idem Hieronymus in libro adversus Helvidium inquit, non fuisse verum matrimonium inter B. Virginem & S. Iosephum, & Mariam in Evangelio dici uxorem Iosephi, more Scripturarum, quae uxorem frequenter appellant, quia tantum est despontata: *Cum virum (inquit) audies suscipio tibi non subesse nupiarum, sed recordare consuetudinis Scripturarum, quod sponsi viri, & sponsi vocentur, homo non separabit: conjunxit enim Deus in paradiso, dum illos masculum & feminam creavit, accedente motu eorum consenserit: Ergo copula carnalis non est de genititate matrimonii.*

Quidam Autores apud Bellarmimum lib. de Matrim. 138 cap. 5. ut ab his auctoritatibus sepe expediant, docent copulam carnalem esse latenter partem integralem matrimonii, tamen ut contractus, quam ut Sacramentum est, fine quae est quidem perfectum efficiens, sed non integrat: *Sacramentum penitentie ante perfectam satisfactionem a Confessario inunctam, est perfectum efficiens, non integraliter, cum alius ei ad integratim substatuente deinceps pars integralis satisfactionis.*

Verum haec sententia, quam non improbat Bellarminus, ceteris Theologis displacebit, & merito, quod enim est pars integralis Sacramenti, debet habere aliquem effectum Sacramentalem ex opere operato: quemadmodum satisfactio caufat ex opere operato remissionem peccatorum & in sententia D. Thom. augmentum gratiae, ut in Tractatu de penitentia, discept. 13. art. 3. oenitum est: *Sed copula carnalis nec augmentum gratiae, nec alium effectum Sacramentalem caufat ex opere operato: Ergo non est pars integralis Sacramenti Matrimonii.* Hac ergo solutione prætermissa,

Dicendum est, SS. Patres citatos, dum afferunt matrimonium perfectum in corporum commixtione, non loqui de perfectione matrimonii efficiens, vel integrati, sed damnatax accidentali, quæ attenditur secundum usum & operationem: cum enim carnalis commixtio sit quedam operatio, non usus matrimonii, per quod facultas ad hoc datur, est quidam perfectus accidentalis illius, ut docet S. Thomas hic qu. 42. art. 4. Similiter quando idem SS. Patres dicunt Matrimonium inter Marian & Joseph non fuisse perfectum, loquuntur de perfectione accidentali matrimonii, non vero de efficiens & integrali. Caput vero Non est dubium sicut referunt a Gratiano & D. Augustino, apud quem non exstat, ut bene advertunt Cœlores Gratiani. Sunt tamen verba illi apud Leonem in ep. 22. capitis quarti, sed duplice adulteria & falsificatione a Gratiano: primo quod sit negotio ante illud verbum non doceatur, cum debet esse affirmatio, doceatur, ut est apud Leonem. Secundo quod scribatur nuptiale ministerium, cum debet scribi mysterium. Hoc enim vult probare Pontifex, id est non fuisse verum matrimonium inter adulterum & meretricem, quamvis intercesserit commixtio corporum, quia inter eos non fuit nuptiale mysterium, id est Sacramentum.

Objicitur secundo: Illud est de efficiens matrimonii, ratione cuius habet significacionem sibi propriam & efficiens: Sed hanc non habet matrimonium nisi ratione copulae carnalis: Ergo copula carnalis est de efficiens matrimonii. Major patet, Minor probatur: Matrimonium est efficiens signum expressum unionis Christi cum natura humana, & cum Ecclesia: Sed talis conjugio non significatur per matrimonium, nisi ratione copulae carnalis, ut docet Leo Papa citatus a Gratiano can. *Cum societas 27. qu. 2. his verbis: Dum societas nupiarum sic ab initio insitua sit, ut præter secum commixtione non haberet in se Christi & Ecclesiæ Sacramentum, &c. Idem in c. Debitum, de bigamus dicitur expresse, conjugio illud quod non est commixtio corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum quod inter Christum & Ecclesiam, per incarnationis mysterium est contractum: Ergo matrimonium non habet significacionem sibi propriam & efficiens, nisi ratione copulae carnalis, ratione cuius fit omni potestate humana indissoluble; cum tamen ante copulam, cum caret praedita significatio, possit follementi Religio-*

De Consensu Matrimonii.

381

gionis professione dissolvi, ut constabat ex dicendis disputatione frequenti.

131 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, & ad illius probationem, nego Majorem: Significatio enim efficiens Sacramenti debet esse practica; cum Sacramentum sit efficiens signum practicum: in Sacramento vero matrimonii significatio unionis Christi cum natura humana & cum Ecclesia, non est practica, sed mere speculativa, bene tamen significatio gracie conjungit consentes matrimonii; sed tantum est usus potestatis per illud acceptus: Sed potestas ab ufo separari potest, & accipi potestas ad ufo, sine voluntate unquam illam exercendi, immo etiam cum expressa voluntate contraria: Ergo consensus explicatus in copulam carnalem non est de efficiens matrimonii.

Addo locum Leonis Papae corrupte & infideliter a Gratiano reberi, quasi dixerit: *Cum societas nupiarum ita a principio sit insituta, ut præter conjugationem sexum, non habere in se nuptias conjugationis Christi, ita Ecclesiæ Sacramentum.* Cum potius Leo Epist. 90. alias 92. ad Ruficium cap. 4. ex qua illa desponta fuit, dicat: *Ut præter sexum conjugationem, haberes in te Christi & Ecclesiæ Sacramentum.*

132 Objetetur tertio: Si quis post votum simplex Religio-nis contrahat matrimonium, animo ingrediendi Religio-nis, ante consummationem, illud matrimonium non est Sacramentum; siquidem non consensit gratiam, quia nunquam debet habere actu ad quem vota gratia Sacramentis: Ergo sine consummatione matrimonium non habet omnia sibi efficiens.

133 Respondeo negando Antecedens, & probationem ei adiungam: sicut enim qui intendit nunquam exequi Ordines quos suscepit, vere tamen recipit potestatem Ordinis, per se & ex natura sua ordinatam ad executionem; ita similiiter in matrimonio de quo procedit objectio, contrahens recipit gratiam ex natura sua ordinatam, ad utendum matrimonio, licet per accidens, & ex intentione contraheatur non ordinatur tale matrimonium & gratia Sacramentalis ad copulam carnalem.

134 Respondeo negando Antecedens, & probationem ei adiungam: sicut enim qui intendit nunquam exequi Ordines quos suscepit, vere tamen recipit potestatem Ordinis, per se & ex natura sua ordinatam ad executionem; ita similiiter in matrimonio de quo procedit objectio, contrahens recipit gratiam ex natura sua ordinatam, ad utendum matrimonio, licet per accidens, & ex intentione contraheatur non ordinatur tale matrimonium & gratia Sacramentalis ad copulam carnalem.

135 Respondeo negando Antecedens, & probationem ei adiungam: sicut enim qui intendit nunquam exequi Ordines quos suscepit, vere tamen recipit potestatem Ordinis, per se & ex natura sua ordinatam ad executionem; ita similiiter in matrimonio de quo procedit objectio, contrahens recipit gratiam ex parte contractus, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. Et hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad tempus, five in perpetuum. At hoc modo B. Virgo se gesit erga S. Iosephum ipsius conjugem; illi enim solum dedit dominium directum corporis sui, non autem dominium utile, five uofum copulae, unumque ab altero separari ex mutuo pacto inter conjuges, concedendo videlicet dominium directum suorum corporum, & denegando dominium utile quoad uofum copulae, five ad

140 Obiectis primo contra primam conclusionem: Omnis contractus ad sui validitatem necessario requirit expressum consensum in objectum circa quod primo versatur: Sed contractus matrimonialis primo & ex parte veritate circa copulam, cum per se primo & ex natura sua ordinetur ad proles procreationem, ad quam copula medium necessarium est: Ergo matrimonium ad sui validitatem consensum expressum in copulam necessario requirit.

141 Respondeo primo, negando Majorem, ad nullum enim contractum valide inveniendum necessarius est expressus consensus in re circa quem contractus veritatis, sed sufficit virtus & implicitus, hic enim sufficit ad actum humanum, qualem requirent negotia humana, ut validae peragantur: Constat id, tum in eo qui intentione habet contrahendi iuxta leges & consuetudines loci; Iteat eas ignoret: tum in eo qui sacramentum conficit sola intentione faciendo quod facit Ecclesia.

142 Respondeo secundo, data Majori; negando Minorem, objectum enim circa quod per se primo versatur contractus matrimonialis, non est ipsa copula carnalis, sed dominum in corpora conjugum, in ordine ad illam, unde illa non expicit, sed implicite tantum continetur in objecto matrimonii, nempe sicut effectus in causa, & usus rei in domino, seu potestate utendi, que ab actuali usi separari potest; immo & conjuges ex mutuo consensu possunt sibi invicem dare dominum directum corporis suorum in eo, ut effectus in causa, contineatur, ut loquitur Sandus Doctor supra relatus.

Ex dictis intelliges, quod licet matrimonium inter R. 142 Virginem & S. Iosephum celebratur caruerit aliqua perfectione accidentali, nimirum copula conjugal, & jure expedito ad illam, sicut tamen perfectum substantiale, cum nihil ei defuerit ex his quae ad substantiam matrimonii requiruntur, nempe neq; traditio corporum, nec dominum directum ipsorum, quanvis ex mutuo consensu a domino utili, quod ut copula, immo a consensu explicito in illam, fuerit separatum. Item in eo fuit indissolubilis conjunctio animorum, & fides conjugalis perfectissime servata, variaque conjugi obsequia sibi mutuo praefixa. Praterea matrimonium illud in suo genere perfectissimum fuit, cum perfectissime affectum fuerit inuenit ad quem a Deo fuit institutum, qui non fuit proli ex mutuo concubitu suscepit, sed proli Spiritus Sancti opera in utero B. Virginis formate procreatio & educatione; nec non altissimi mysterii occultatio, & pudicitia B. Virginis, ac fame, honoris, & integritatis virginitatis conservatio & proteccio, quod hanc huius sanctissimi matrimonii praelationem & dignitatem mirum in modum commendat; cum enim cetera matrimonia ad perdendam & defruendam virginitatem conjugum ordinantur; ita mirabilis Dei dispensatio, ad eam conservandam & regendam institutum fuit; quod bellissime quidam similitudine ultimi vienae chumbensis, & a Solis ardoribus protegentes, expressit, addito hoc lemmate: Protors, non recundant. Addi potest, quod sicut vienam, quod tenuit Apollonius luxurie incitum est, in Eucharistia sit virginitatis germin, & remedium contra luxuriam; unde vien germinans virginem, a Propheta appellatur: ita matrimonium, quod est infinitissimum virginitatis honos, ejusdem ruina & perditio, in mysterio incarnationis, & in castitatem Iosephi, & Mariae connubio, virginitatis columen, & integratissimus protector effectum est.

144 Respondeo primo, fallitum est quod in Majori dicitur, vel supponit, nempe B. Virginem antequam desponsaretur B. Iosepho, & cum illo iniret matrimonium, absolute virginitatem vovisse: siquidem, ut ait S. Thomas 3. part. qu. 28. art. 4. cum tempore legis scripti oportaret generatione infilere tam mulieres, quam viros, quia secundum carnis originem cultus Dei propagabatur, antequam ex illo populo Christus nasceretur, non poterat B. Virgo ita vele contrahere matrimonium, ut absolute excluderet confirmationem eius; atque adeo ut votum virginitatis absolute emitteret ante desponsationem, fed tandem sub conditione, ut Deo placetur. Subdit tamen S. Doctor in resp. ad 1. quod post desponsationem innotuit hoc esse Deo acceptum, & consequenter quod absolute vovit virginitatem, antequam ab Angelo annuntiaretur.

145 Respondeo secundo, data Majori, negando Minorem, & ad probacionem ei subiungam dicere, B. Virginem non peccare contra votum castitatis, contrahendo matrimonium, quia divisa revelatione certa ac nullum ex matrimonio virginitatis sua prejucidium inninere, ut ait S. Thomas in 4° dist. 30. q. 2. art. 1. quidusc. 2. ad 3. causis verba supra concul. retulimus. Aliae vero mulieres, que post votum nubere volunt, peccant contra fidem Deo datum, quia se exponunt evidenti periculo consummationi, dantque marito jus exigendi, tenenturque perenti redire debitum, nisi illa voto consenserit, aut simili obligatio se se obstrinxerit.

146 Obiectis tertio cum eodem Auctore: Ad essentiam matrimonii requirit tantum, ut sit mutua animorum contractio sine ullo ordine & consensu in copulam ex parte contrahentis: Ergo ad essentiam & valorem matrimonii non requirit consensus in copulam ex parte contrahentis, Major probatur, tum quia matrimonium, sic definitur a Magistro sententiis: *Matrimonium est viri mulierisque conjugatio maritalis inter legitimas personas, indicatiuus vita societatem retinens.* In qua definitione nulla fit mentio de copula carnali, vel de ordine ad illam. Tum etiam, quia nihil cogit (inquit Pontius) ut afferramus, non posse esse in coniugio translationem dominii corporum ad mutua obsequia utriusque sexus, sine ullo consensu in copulam ex parte ipsorum contrahentium; dominum enim distinguunt ab usi, potestque fieri con-

tractus circa materiam dominii, sine ullo ordine ad usum, immo etiam illo profus impedito, ut fuse ante declaravimus.

Respondeo primo, hoc argumentum nimis probare, & 147 ex illo sequi; nequidem ex parte contractus necessarium esse consensum in copulam carnalem, sed sufficere consensum in conjunctionem animorum, & amicabilis societatem in diverso sexu: quod si verum esset, non appareretur jure naturali non posset esse matrimonium inter fratrem & sororem, aut patrem & filium, scelus omnis ordinatur ad proles procreationem, ad quam copula medium necessarium est: Ergo matrimonium ad sui validitatem consensum expressum in copulam necessario requirit.

148 Respondeo secundo, negando Majorem, ad matrimonium enim requiritur essentia, ut sit mutua conjugatio viri & feminis, in ordine ad procreationem proli, subindeque in ordine ad carnalem copulam, quae est medium necessarium ad illam, talifice ordo innuit peculiarem illam *maritalis*, in definitione matrimonii a Magistro postulat. Unde si quis ordinem illum excluderet, non contraferret, sed contractum diverse omnino rationis iniret. Per quod patet ad primam probationem Majoris.

Ad secundam vero dico, quod licet dominum corporum quod sibi mutuo conjuges per matrimonium tradunt, ab illo eorum distinguuntur, unumque ab altero separari possit, ex mutuo pacto inter conjuges: reprobant tamen illos in ejusmodi dominium consentire, quia implicite consentiant in copulam; cum tale dominium corporum matrimonio acquitum, sit essentia, uti ius ad copulam, & ius in eo, ut effectus in causa, contineatur, ut loquitur Sandus Doctor supra relatus.

Ex dictis intelliges, quod licet matrimonium inter R. 149 Virginem & S. Iosephum celebratur caruerit aliqua perfectione accidentali, nimirum copula conjugal, & jure expedito ad illam, sicut tamen perfectum substantiale, cum nihil ei defuerit ex his quae ad substantiam matrimonii requiruntur, nempe neq; traditio corporum, nec dominum directum ipsorum, quanvis ex mutuo consensu a domino utili, quod ut copula, immo a consensu explicito in illam, fuerit separatum. Item in eo fuit indissolubilis conjunctio animorum, & fides conjugalis perfectissime servata, variaque conjugi obsequia sibi mutuo praefixa. Praterea matrimonium illud in suo genere perfectissimum fuit, cum perfectissime affectum fuerit inuenit ad quem a Deo fuit institutum, qui non fuit proli ex mutuo concubitu suscepit, sed proli Spiritus Sancti opera in utero B. Virginis formate procreatio & educatione; nec non altissimi mysterii occultatio, & pudicitia B. Virginis, ac fame, honoris, & integritatis virginitatis conservatio & proteccio, quod hanc huius sanctissimi matrimonii praelationem & dignitatem mirum in modum commendat; cum enim cetera matrimonia ad perdendam & defruendam virginitatem conjugum ordinantur; ita mirabilis Dei dispensatio, ad eam conservandam & regendam institutum fuit; quod bellissime quidam similitudine ultimi vienae chumbensis, & a Solis ardoribus protegentes, expressit, addito hoc lemmate: Protors, non recundant. Addi potest, quod sicut vienam, quod tenuit Apollonius luxurie incitum est, in Eucharistia sit virginitatis germin, & remedium contra luxuriam; unde vien germinans virginem, a Propheta appellatur: ita matrimonium, quod est infinitissimum virginitatis honos, ejusdem ruina & perditio, in mysterio incarnationis, & in castitatem Iosephi, & Mariae connubio, virginitatis columen, & integratissimus protector effectum est.

D I S P U T A T I O V.

De indissolubilitate Matrimonii.

De Indissolubilitate Matrimonii.

A R T I C U L U S I.

Utrum Matrimonium, ut est in officium natura, non solum legi & institutione divina, sed etiam iure natura indissolubile sit?

S. I.

Primitur quod apud omnes sunt certa, & referuntur sententias.

Certum & indubitatum est apud omnes, Deum instituendo Matrimonium in statu innocentia, dedisse praeceptum de ejus indissolubilitate: id enim constitut ex verbis illis Christi Matth. 9. *Qui fecit hominem ab initio masculinum & feminam fecit eos, & dixit: Propterea hoc dimisit homo patrem & matrem, & adiubaret uxori sua, & erant duo in carne una.* Ex quibus subiungit Christus: *Quid ergo Deus conjugis, nempe suo praecepto, homo non separaret.* Unde Bonifacius VIII. cap. unicus, *de initio & iustitia redemptoris* in 6. dicit Matrimonii vinculum, ab ipso rerum omnium conditore, ipsum in Paradiso, & in statu innocentie inveniente, unionem & indissolubilitatem accepisse. Et Trident. sess. 24. initio, *Matrimonii (inquit) perpetuum indissolubilemque nexus, primus humani generis Parenti, Divini Spiritus infinitu[m] pronuntiavit, cum dicit: Hoc nunc ex officio meis, &c.* Et paulo post addit, Christum ejusdem nexus frumentum, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmatis: *Quid ergo Deus conjugis, homo non separaret.* Unde praeceptum divinum de indissolubilitate Matrimonii, in quo, tempore legis Mosaicæ, per repudiū libellum dispensatum est, ut articulo sequenti dicimus, est in lege Evangelica in primitivo vigore a Christo restitutum, ipsiusque Christi praeceptum a Paulo 1. ad Corinth. 7. his verbis promulgatum: *Principio, non ego, sed Dominus, uxori & viro non discedere; quod si discederit, manere in se, non viro non reconciliari.* Et vir uxorem non dicitur.

2 Fatetur etiam omnes, ex ratione Sacramentorum majorem accedere Matrimonio indissolubilitatem, quam eam que ipsi convenient, ut est praefice in officium natura; est enim ut Sacramentum evenit a Christo ad significandum duplum Verbi cum natura humana, & Christi cum Ecclesia conjugationem firmissimam, ac prorsus indissolubilem; & quia duplum illam unionem significat Matrimonium consummatum (copula enim carnalis, qua ex duobus factis una caro, exprimit unionem illam, qua ex duabus naturis, humana & divina, fit una persona, & ex Christo capite & Ecclesiæ membris, unum myliticum corpus, ut docet Innocentius 111. cap. *Debitum, de bigamus*) hinc fit tale Matrimonium in nullo prorsus causa esse solubile. Matrimonium vero ratum & nondum consummatum in aliquo casu solvi potest; cum nimirum unus ex conjugiibus ante consummationem, professionem emitit in aliqua Religione auctoritate, ut definit Trident. sess. 24. can. 6. quia nimirum Matrimonium ratum non significat unionem Christi cum Ecclesia, quia indissolubilis est, sed unionem anime fidelis cum Christo, mediante gratia sanctificante, que solubilis est.

3 Hoc sunt certa & indubitata apud Theologos, sed difficultas est & controversia inter illos, an Matrimonium, ut est in officium natura, non solum ex Dei præcepto, a Christo in lege Evangelica renovata & confirmata, sed etiam iure natura, seu ab intrinseca sua natura, indissolubilitatem habeat? Idem enim negat Cajetanus in opusculo *Tract. 18. de Matrimonio*, ubi haec scribit: *Cum Matrimonium duplicitate consideretur, scilicet ut est officium natura, & ut est sacramentum Ecclesie, si ascendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quod est natura officium, quod haec clara est; quia constat Matrimonium esse dissolubile, etiam post consummationem, ut patet de coniugio inservit. Idem docet Abulensis Matth. 19. q. 27. Gandavensis quodlib. 5. q. 39. & Michael Medina lib. 4. de sacractione continet, controver. 1. cap. 10. & lib. 5. cap. 88. Sunt etiam aliqui, qui fatentur quidam Matrimonium illud quod jam consummatum est, esse ex natura sua perpetuum & indissolubile; sed id negant de Matrimonio nondum consummatu. Communiter tamen certi Theologi docent, omne Matrimonium validum, ex natura sua indissolubile. Unde fit*

S. II.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur: Secundum legem natura Matrimonium indissolubile est; quia post consummationem, majorum iure naturali habeat indissolubilitatem.

4 Prima pars probatur primo: Tale est Matrimonium secundum legem natura, quale fuit a Deo institutum; sed

institutum fuit a Deo indissoluble: ergo est tale, secundum legem natura. Minor constat ex supra dictis, Major vero probatur ex communis Theologorum sententiis, qua docent, Deum in Paradiso terreti nullum præceptum positum imposuisse Adamo, præter unum, de non edendo de fructu arboris: Ergo si instituendo Matrimonium, præceptum dedit de ejus indissolubilitate, illud non fuit positum, sed naturale, subindeque Matrimonium iure natura indissolubilitatem habet. Quia ratio probat omne Matrimonium, seu ratum, seu consummatum, prout est in officium natura, esse iure naturali indissolubile, cum Adamus verba illa, *Quoniam relinques homo patrem, & matrem, & adiubabis uxori sua; quibus in persona Dei, & ex insinuac. Spiritus Sancti, indissolubilitatem Matrimonii declaravit*, antequam Matrimonium ejus cum Heva effecit carnali copula consummatum, pronunciaverit.

Probatur secundo eadem pars: Cum Scriptura dicat: *Relinques homo patrem & matrem, & adiubabis uxori sua;* firmius est vinculum Matrimonii inter virum & uxorem, quam inter filium & parentes, propter quod in communib[us] necessitatibus provideret debet vir potius uxori & familia, quam parentibus, & thesaurizare potius illis, quam ipsis. Sed vinculum inter filium & parentes est naturalis & perpetuum: Ergo multo magis inter virum & uxorem.

Probatur tertio: Dissolutio Matrimonii est contra naturam eius: Ergo secundum legem natura, Matrimonium est insoluble. Consequens patet, Antecedens vero probatur. Polygania quia quis simul habeat plures uxores, est contra naturam Matrimonii, ut dicit. art. 3. oftensum est: Ergo a fortiori dissolutio Matrimonii. Consequens probatur primo, quia dissolvere Matrimonium, est omnino ipsum destruere; cum essentialem constitut in nexo; at vero secundum uxorem iure natura in Matrimonio, ut loco citato iuste declaravimus: Atqui similiter, & multo magis, solutio Matrimonii adveratur sibi secundario eius, immo & primario, ut constabit ex dicendis probatione sequenti: Ergo multo magis est contra naturam Matrimonii.

Denum eadem prima pars nostra conclusio probari potest ex D. Thom. hic qu. 67. art. 1. ubi sic discurrevit: *Matrimonium ex intentione ordinata ad educationem proli, non solum ad aliquod tempus, sed per totam vitam proli;* unde de lege natura est quod parentes filios thesaurizent, & filii parentum heredes sint; & ideo cum proles sit commune bonum viri & uxoris, oportet eorum societatem perpetuam individuam, secundum legem natura dictam, & sic inseparabilitatem Matrimonii est de lege natura.

Confirmatur & magis illustratur hac ratio, hoc discurrevit: *Matrimonium est contractus inter marem & feminam, sua natura ordinatus ad proles procreationem & educationem.* Sed conjugum inseparabilitas ad hujus finis consecutionem necessaria est: Ergo Matrimonium ex natura sua exigit conjugum inseparabilitatem. Major patet, Minor probatur. Perfecta procreation & educationem, & instructionem quod ascendet a patre, ut definit Trident. sess. 24. can. 6. quia nimirum Matrimonium ratum non significat unionem Christi cum Ecclesia, quia indissolubilis est, sed unionem anime fidelis cum Christo, mediante gratia sanctificante, que solubilis est.

Hoc sunt certa & indubitata apud Theologos, sed difficultas est & controversia inter illos, an Matrimonium, ut est in officium natura, non solum ex Dei præcepto, a Christo in lege Evangelica renovata & confirmata, sed etiam iure natura, seu ab intrinseca sua natura, indissolubilitatem habeat? Idem enim negat Cajetanus in opusculo *Tract. 18. de Matrimonio*, ubi haec scribit: *Cum Matrimonium duplicitate consideretur, scilicet ut est officium natura, & ut est sacramentum Ecclesie, si ascendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quod est natura officium, quod haec clara est; quia constat Matrimonium esse dissolubile, etiam post consummationem, ut patet de coniugio inservit. Idem docet Abulensis Matth. 19. q. 27. Gandavensis quodlib. 5. q. 39. & Michael Medina lib. 4. de sacractione continet, controver. 1. cap. 10. & lib. 5. cap. 88. Sunt etiam aliqui, qui fatentur quidam Matrimonium illud quod jam consummatum est, esse ex natura sua perpetuum & indissolubile; sed id negant de Matrimonio nondum consummatu. Communiter tamen certi Theologi docent, omne Matrimonium validum, ex natura sua indissolubile. Unde fit aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo ad quem proles non pertinent, ut experientia quotidiana docet in prole, quae altero parente mortuo, transit sub eura noverce, vel vitrici. Unde, ut notat Divus Thomas 3. contra Genit. cap. 123, aves illa ad quarum prolem educandam requiri utimurque parentis opera, tamdui commandant filium, quodlibet proles idem reddit prolem incertam, si uxori, verbi gratia, post copulam carnalem cum marito, alteri nubat; tunc enim nequit certo fieri, an nata proles sit prioris vel posterioris viri; vel impedit perfectam proles instrucionem aut educationem; definita enim ab uno parente, non ita perfecte intratur ab altera; cum multa sint quibus proles egit ex parte patris, & plura quibus indiget ex parte matris, quae non tam bene suppleri possunt ab eo*

Matrimonii non solveneratur, ac proinde si mulieres dimissecerint novos maritos, non erat novum Matrimonium, sed adulterium. Quod autem viri possent alias ducere, non erat per accessionem novi juris ex repudio, sed ex eo quod polygamia tunc esset licita, propter multiplicationem populi fidelis. Hanc opinionem docet D. Hieronymus in cap. 19. Matth. ad verba illa: *Mosay ad dñm, &c. ubi hoc scribit: Numquid posset Deus sibi esse contrarius, cum aliud iuris & iuris suam novo frangere? Non ita sentiendum est.* Sed Moyses cum videbat proper desiderium secundarium conjugum, quas vel distorsas, vel junioras, vel posteriores essent, primas uxores interfici, aut malam vitam ducere, malum indulger discordiam, quam oda & homicidio perseverare. Idem docent Glosa, & Lyranus in cap. 5. Matth. Magister in 4. diff. 43. D. Bonaventura ibidem art. 3. quæst. 1. Sotus ibidem quæst. 2. art. 2. concil. 2. Henriquez, Sylvius, & alii.

26 Secunda docet, sub lege Mosaica, Deo dispensante in lege naturali, permisum fuisse Iudeis repudiat uxores, non solum impure, sed etiam licite, ita ut non paccarent repudiando, & per libellum repudi, vinculum conjugale solvereatur. Ita Auctor operis imperfeti in Matth. homil. 34. Div. Thomas Matth. 19. Albertus Magnus in 4. diff. 33. artic. 25. Durandus ibidem quæst. 3. Paludanus quæst. 1. art. 2. Bellarminus de Matrimonio cap. 17. Sanchez lib. ro. de Matrimonio disp. 1. aliquis plurimi ab ipso relati.

27 Tertia existimat, repudiat licitum fuisse non solum Iudeis, sed etiam Gentilibus, eoque repudiando uxores, non peccata contra legem naturae, quia repudio usi sunt prudenteri viri, qui nulla passione ducti, id ut licitum & a lege naturali minime abhorrente judicabant, ut constat tum de Romanis Jurisconsultis, ex quibus omnis pene Jurisprudentia ad nos derivata est; tum de Platone, qui lib. 11. de legibus, separationem viri ab amore suadet, quando coniuges propriæ morum acerbitatem inter se non convenient. Ita Abulensis in cap. 19. Matth. quæst. 66. ad 5. & Veracrus apud Sanctum citatum, num. 8.

§. II.

Vera sententia duplii contionis fastinior.

Dico primo, olim permisum fuisse Iudeis repudiare uxores, non solum impure, sed etiam licite, ita ut eas repudiando non peccarent, Deo in lege naturae dispensante, & Matrimonii vinculum per legem repudiabile.

28 Probatur primo: Verba supra relata ex Deuteronomio proprie sumpta & simpliciter, ut sonant, non significant tantum permissionem seu tolerationem minoris mali, ad vitandum magis, sed licentiam & potestatem juris, ad repudiandam uxorem: Sed verba Scripturae: quod fieri potest, in sensu proprio & nativo intelligenda sunt, juxta regulam traditam a S. Augustino lib. 3. de Doctrina Christiana cap. 10. præcipue vero in legibus; qui clara esse debent: Ergo per legem repudiari permettebatur Iudeis non solum impure, sed etiam licite, repudiare uxores; præfertum cum ex nullo loco Scriptura colligi posset. Denim vim obligandi a lega non abstat, & cum non alter loquatur Moyses in aliis qua non permitti solum fuisse tolerari, sed & licite fieri poterat a Iudeis.

29 Confirmatur: Quamvis in lege veteri aliqua peccata permitterent fini punitio, sepe tamen reprehendebant de illis Iudei a Prophetis, ut constat de usus, qui illis permittebant circa alienigenas, de ienitudo redarguntur Ezechiel 18. & Psalm. 14. Sed nufquam in tota Scriptura legitur, quod repudiates uxores, levato modo a Moysè prescripto, reprehendantur. Nam si ironice intelligendum sit illud Malachia 2. *Cum edip habueris, dimissi, dicit Dominus Israel, ut plures Scripturae interpres existimant, & si verbis illis Deus ironice carpat dimittentes uxorem, loquitur de Iudeis, qui sine iusta causa eas oderant, & dimittebant, ut alienigenas, qui pulchriores sibi videbantur, acciperent, ut supra annotavimus.*

30 Probatur secundo conclusio: Per libellum repudiū vere solvatur vinculum conjugale: Ergo vere Deus dispensabat in lege nature indissolubilitatem Matrimonii praescrivente, subindeque non solum impure, sed etiam licite poterant Iudei uxores repudiare, & uxores repudiare alii nubere. Utroque consequentia patet, Antecedens vero probatur primo, quia libellus ipsi repudiū, qui Hebrei libellus afferunt, seu absconditū dicebatur, latius hanc conjugalis vinculi solutionem insinuabat. Secundo, quia lex Mosaica non permettebat feminis nubere duobus viris: Sed concedebat Deuteronomio 24. mulieri repudiare, ut nubere alteri viro: Ergo per libellum repudiū dissolublebat prius Matrimonium. Ter-

tio, lex Moysis prohibebat, ne repudiata, mortuo secundo marito, unquam recipereetur a priori viro: At si repudiū non solvisset prius Matrimonium, & consequenter fuisse illicitem, non erat prohibendum, sed potius optandum, ut nix rediret ad priorem suum maritum, it illam voluisse recipere, non fuisse quidem periculum ne illam occidetur, quia in casu quo ei postea iterum dissolubilis, æque eam impune secunda vice repudiare potuisse: Ergo per libellum repudiū vere Matrimonium solvebatur. Quarto non videtur divine providentia congruum, permettere legem qui fuditis ansam probat pauplum & impune adulteria permitteendi, cum Deus quantum est ex se semper peccata impietatis: At si per legem repudiū non fuisse solutum vinculum conjugale, & Deus non dissolubilis in praecito naturali de Matrimonio indissolubilitate, quod ab initio mundi Ade & posteris eis inviolabiliter servandum dedit: Deus pauplum & impune adulteria permisit sed tolerans; nam cum repudiata non potuisse valde nubere alteri, continua cum eo adulteria perpetrat: Ergo per libellum repudiū Matrimonium vinculum solvebatur. Demum Exodi 21. lex erat ut si servus dominus dederit uxorem, & peperisset filios, anno septimo servus egredieretur liber, uxori autem & liberis manerent sub potestate domini: quod certe signum est, fuisse tunc vinculum Matrimonii dissolatum; alias enim uxori debuissent in perpetuo coibitum manere, cum tamen non sit credibile, mulieres in veteri lege fuisse coactas servare perpetua coibitum, qui eo tempore erat plane iniquitas.

Dico secundo, repudiū non fuisse licitum Genilius, sed folis Hebrei.

Ratio est, quia indissolubilitas Matrimonii est de jure naturae, quod non solum ad fideles, sed etiam ad infideles & Gentiles se extendit: At in hoc jure non fuit dispensatum, nisi cum folis Hebrei: Ergo reliqua Gentes manifestur hoc iure adficiunt, subindeque apud illas non fuit licitum repudiū. Major conflat ex dictis articulo præcedenti, Minor vero ex eo patet, quod nullius talis dispensatio cum Gentilibus facta extet: nullum autem privilegium in iuri communis præjudicium, sine manifesta Principis dispensatione, profundum est. Ex quo intelliges, peccata contra legem naturalem Romanos, aliquotie Gentiles, apud quos solo conjugium consensu, nulla iusta interveniente causa, frequenter legitima Matrimonii dissolubantur: qui ab aliis correctas fuit per authent. Theodosii, Valentianini, & Justiniani, ut constat ex capite de repudiis, lib. *Consenſu & sequentibus.*

Alii tamen Gentilium excusari possunt a culpa repudiū, ratione ignorantie invincibilis, quia indissolubilitas Matrimonii non deducitur immediate ex principiis per se notis, sed per remotas consequencias ex illis colligitur; unde preceptum divinum & naturale de indissolubilitate matrimoniū invincibiliter poterant ignorare, & existimare in aliquibus casibus matrimonii solutionem, ejus indissolubilitati prævalere. Vix tamen Imperatores Christiani, qui repudiū concenserint, a culpa excusari possint, licet aliqui eos excusare conetur, dicendo, eos minime approbat aut permisit repudiū tamquam licita: sed tamquam minus mala, & ut graviores mala prevaricantur, tolerantur. *Permittebas enim (inquit Chrys. homil. 34. super cap. 19. Matth.) quod solentes indigentes, quia præsumis voluntatem ad plenum prohibere non possemus. Permittebas ergo fieri mala, ne fiant peiores.* Existimant etiam aliqui Deum interdum dispensare cum quibusdam Gentilibus in lege naturali de Matrimonii indissolubilitate, ut cum Asfatuero, qui Vathii repudiavit, & Esther duxi uxorem: quia (inquit) tale repudiū in falutem totius Gentis Hebreorum, quam Aman perdere & abolebere volebat, a Deo fuerat ordinatum.

Ex dictis in hac secunda conclusione inferitur, infides ad Christianismus conversos, si tempore indissolubilitatis legitimis uxores repudiaverint, cogendos est ad illas redire, quamvis jam aliud iurisdictum Matrimonium: quia secunda uxoris, quam, priori repudiata, duxerint, non est legitima, cum prioris repudiū invalidum fuerit, utpote iuri naturali repugnans.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

Objectiones primo contra primam conclusionem: Div. 32. Thom. hic quæst. 67. art. 3. enumeratis tribus modis, quibus aliquid permitti dicitur, subdit: *Quare est per præventionem iurisdictio, & sic libellus repudiū in lege permisum fuit, non quidam proper aliquod magis bonum consequendum, sicut fuit dispensatio de pluribus uxoriis habendis, sed propriæ magis malum coibendum, scilicet uxoriū, ad quod Iudei proxi erant, proper corruptionem irascibilis, sicut & permisum est eis extraneis fecundari, proper corruptionem aliquam in inconspicibili, ne scilicet fra-*

fratribus suis fecundarentur; & sicut etiam proper corruptionem subiectis in rationali, sicut permisum sacrificium zelotypis, ne sola suspicio apud eos iuridicum corrumpet. Et 3. contra Gent. cap. 123. *Excluditur (inquit) consueta dimissio uxoris, quod tamen in veteri lege permisum fuit Iudeis, proper eorum duritiam; quia scilicet prius erant ad accessionem uxorum: permisum ergo fuit minus malum, ad excludingem magis malum.* Ergo iuxta Div. Thom. repudiū non fuit licitum Iudeis, sed dumtaxat permisum seu toleratum, ad vitandum magis malum, scilicet uxoriū.

33 Respondeo D. Thomam in supplemento, defumpto ex ratio tentiarium, utramque opinionem ut probabilem defendere, & respondere argumentis utriusque: quia tamen opinio doctrina nostra aduersa, eo tempore quo scriptor commentarii in libros tentiarium, communior erat, in eam magis inclinavit, ita concludens articulum citatum: *Dicunt autem, quod quamvis repudiare uxorem, per se sit malum, tamen ex permisione divina licitum fuit, &c.* Et quanquam hoc probabilitate dicatur, tamen primum communis significatur: *ideo ad utrasque rationes respondendum est.* Similiter in Summa contra Gentiles, in tentiarium nostra adversam, ut probabilem, magis inclinavit. Sed in cap. 19. Matth. & contra in nostram opinionem magis propendet, dicens, quod licet repudiū inrationabilem quid est, nobis tamen Deus quod Iudeis impunitum ad cunctam, idque probat ex Chrysostomo dicente quod a pecato abstinere peccari culpm, dispensatio scilicet in lege naturae, prohibente dissolutionem matrimoniū. Præterea idem Sanctus Doctor. 1. 2. quæst. 102. art. 5. ad 3. dicit expresse, quod idea in veteri lege matrimoniū non erat sacramentum conjunctionis Christi cum Ecclesia, quia labitur in ea libellus repudiū, quod est contra rationem sacramenti. Ex quo sic licet arguire: Ut hac ratio valeat, necesse est quod per libellum repudiū dissolvetur matrimonium in lege veteri, non tantum quod habitationem & thorum, sed etiam quod vinculum, ita enim diluvio quad vinculum, et contra rationem sacramenti, quandoquidem in lege Evangelica dissolventur matrimonia quod thorum & habitationem, & tamen hoc non est contra rationem sacramenti, alias enim fieri non posset: Sed si dissolvetur matrimonium in lege veteri, etiam quod vinculum, per libellum repudiū, cum indissolubilitatis matrimoniū sit de lege naturae, hoc non fiebat, nec fieri poterat, nisi Deo dispensante, & consequenter non tantum impure, sed etiam licite, poterant Iudei uxores repudiare: Ergo &c.

34 Confirmatur ex illo Jeremie 3. *Vnde dicitur: Si dimisieris vir uxorem tuam, & recedens ab eo, duxeris alterum, nonquid reverteris ad eum ultra?* Nonquid non polluta & contaminata erit mulier illa? *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen revertere ad me dicit Dominus, & ego suscipio te.* Quibus potremis verbis, apte significatur, mulierem repudiata, non solum fuisse polluta, nubendo alteri, sed etiam fornicariam; id enim postulat comparatio ibi a Deo facta.

Ad instantiam, concessa Majori, nego Minorem, & 38 ad illius probationem dico cum S. Thome hic quæst. 63. artic. 4. ad 5. repudiatam que alteri nupl. dicit polutam & contaminatam eam Domino, legaliter, eo modo quo immundus dicebatur in eadem lege Mosaica, qui mortuum tangebat, vel leprosum, non immundus culpe, sed cuijuslibet irregularitatis legalis; unde etiam Sacerdoti non licet, viduam & repudiata dicere in uxorem.

Ad confirmationem discendum, Deum ita loquuntur 39 esse, argumentando a minori ad magis, & verbis illis Jeremie significare voluisse, quod licet juxta legem Mosaicam, mulier repudiata, que alteri nupl. non potest recipi a priori marito, ipse tamen recepturus est in gratiam populum Israel, post suas fornicationes cum plurimis amatoribus, & non obstante multiplici idolatria, in quam proleplus erat; tamest major est effusio eum non admittendi ad suam gratiam & amiciam.

Objectiones tertio: Nullus ex SS. Patribus sub lege Mosaicā viventibus, an licet homini quaquam ex causa dimittere uxori? Respondeo, non licet, eo quod obstat institutio matrimonii. Ipsius autem replicabitur: *Liquid ergo Moses mandauit dare libellus repudiū, & dimissio?* aut: *Quoniam Moses ad duritiam cordis vestri permisisti vobis dimittere uxores vestras.* Ex quibus arguitur: Non est credibile, Deum in iure naturali dispensante generaliter, nisi propter finem aliquem honestum, qualis erat multiplicatio generis humani, & specialiter populi fidelis, quomodo dispensabat in lege monogamia: Atqui talis liris non reperitur in permissione repudiū; solum enim ejus rationem alignat Christus duritiam cordis Iudeorum: Ergo non dispensabat Deus, sed tantum tolerabat impure, & consequenter peccabant Iudei repudiare uxores.

Confirmando: Libellus repudiū datum est proper duritiam cordis Iudeorum: Sed talis duritia non excusat eos a peccato: Ergo nec lex de libello repudiū. 35 Ad objectionem respondens, quod licet in permissione repudiū non reperitur illius, qui reperiebatur in lege monogamia, indulgentia tamen dei convivit imperfectioni & fragilitati Iudeorum, sicut caussa honesta, ad ita dispensandum, ut licet eius repudiū.

Ad confirmationem respondens D. Thomas hic quæst. 67. artic. 3. ad 4. quod quamvis duritiam cordis non excusat a peccato, tamen permisso ex duritate facta excusat. Quod enim prohibetur facta, quia non prohibetur infirmis corporaliter; nec tamen infirmi peccant, permisso sibi facta ueritate. Sicut ergo cum Israel 1. Regam 8. petit gubernari a Regionis, qui hactenus gubernari fuerit immedio a Deo per Prophetas, tametsi ea petitio fuerit iniqua, utpote facta ab iis, qui imperium Dei detrectabant, ut constat ex verbis Dei ad Samuelem: *Non enim te abeges, sed me, ne regnum super eos; adhuc tamen Deus exaudivit eum, conciliique illis Reges, dispensando in priori regimine, ut indicant verba illa: Audi vocem eorum, & confidite super eos Regem.* Ita similiter, licet dispensationem contra legem communem de indissolubilitate matrimoniū Iudeis Deus conciliabit, ob cordis eorum duritiam, quia difficiles se ostendebant ad legem illam servandam; nihilominus vere eos a tali lege dispensavit, cum permisit eis dimittere uxores per libellum repudiū, Deuteronomio 4. Alioquin, ut supra dicebamus, cum ibidem permisit uxori repudiare convolare

ARTICULUS III.

Utrum ad adulterium alterius conjugis, Matrimonium quod vinculum dissolvari?

Certum & indubiatum est apud omnes, adulterium alterius conjugis, esse sufficientem causam divorciū, seu separationis, quod thorum & habitationem, ut constat ex cap. 5. & 19. Matth. & ex cap. *Significasti*, cap. *Gaudemus*, cap. *Ex litteris*, de divorcio. Ratiocine id sicut: Per matrimonium enim conjuges mutuum sibi fidem, quod vinculum a Regionis, qui hactenus gubernari fuerit immedio a Deo per Prophetas, tametsi ea petitio fuerit iniqua, utpote facta ab iis, qui imperium Dei detrectabant, ut constat ex verbis Dei ad Samuelem: *Non enim te abeges, sed me, ne regnum super eos; adhuc tamen Deus exaudivit eum, conciliique illis Reges, dispensando in priori regimine, ut indicant verba illa: Audi vocem eorum, & confidite super eos Regem.* Ita similiter, licet dispensationem contra legem communem de indissolubilitate matrimoniū Iudeis Deus conciliabit, ob cordis eorum duritiam, quia difficiles se ostendebant ad legem illam servandam; nihilominus vere eos a tali lege dispensavit, cum permisit eis dimittere uxores per libellum repudiū, Deuteronomio 4. Alioquin, ut supra dicebamus, cum ibidem permisit uxori repudiare convolare

Theol. Genes., Tom. V.

Bb 2 Matth. 19.